

СНОВА КИРИЛЛИЦА
СНОВА КИРИЛЛИЦА

14.

СИНА КНИЖЕЧКА.

ОБРАЗКИ

ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА.

ЧЕРНІВЦІ.

НАКЛАДОМ ДРУКАРНІ ТОВАРИСТВА „РУСКОЇ РАДИ“.

1899.

Припала мені честь, видати друком отсю „Сину Книжечку,“ уважаю проте своїм обовязком сказати кілька слів з тої нагоди.

Образки, які містять ся в сій „Синій Книжечці“, зробили на мене сильне вражінє, порушили мою душу до глибини. Се дійсно образки-малюнки. Тло у них темне, навіть дуже темне. На тім темнім тлі поєдинчими, але різкими рисами, не великими добірними, але простими яркими красками виведений малюнок так артистично, що годї очий відвести вдивившись в него, що наводить глибоку задуму на душу, сильно настроєє її після себе, очаровує своєю високою поетичністю. Правда, не всі вони однаково артистично викінчені, є деякі недокінчені до самого краю, або, уживши иньшого образу, недогладжені. рапаві, але у всіх слїдна рука хоть молодого ще але все таки майстра. Умілостю кількома рисами-словами визначити дуже ретельно контури образа, освітити особи, показати їх душу, надати

цїлости настрій, нагадує п. Василь Стефаник Федьковича. Судячи по тїм всїм, думаю, що таке саме глибоке вражїне як на мене, зроблять тоті образки і на всїх читачів.

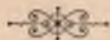
Про самого Василя Стефаника скажу лиш тїлько, що він, син мужика з Русова, Снятинського повіту, є студентом медицини; маю повну надїю, що він нашу лїтературу обдарує ще не одним гарним твором.

Др. Ст. Смаль-Стоцький.

СИНА КНИЖЕЧКА.

(ДУНИЦЦІ).

той Антін, що онде п'яний викри-
кує на толоці, був все якийсь не-
насливий. Все йшло ему з рук, а нічо
в руки. Купить корову, тай здохне,
купить свиню, тай решетину дістане.
За кожний раз отак.

Але як умерла ему жінка, а за
нею і два хлопці, тай Антін як не
той став. Пив, а пив, а пив; пропив
букату поля, пропив город, а тепер
хату продав. Продав хату, взяв собі
від війта синю книжку службову тай
має йти десь наймати ся, служби собі
шукати.

Сидить отам п'яний тай рахує,
аби село чуло, кому продав поле, кому
город, а кому хату.

„Продав тай áвус! Не мое тай решта! Не мо-о-е! Ёй, коби дід мій та підвів сизі гроба! Моспане, штири воли як слимузи, дваціть штири морги поля, хатї на ціле село! Все мав. А онука, адї!“

Показував селови сину книжечку.

„Ой, пю та ще буду. За своє пю, ніхто до того рихту не має. А він минї каже: мой, ґрунт прісцьбив ес! Печытку прибывае тай картае! Е, я ще не таких вітів видїв.“

„Аби тобі так умирати легко, як минї гезди легко!“

„Йду я з хати, гет цалком вже віхожу тай поцулував сми поріг тай іду. Не мое тай решта! Бий як пса від чужої хати! Можна — проши. Було мое, а тепер чуже. Віхожу на двір, а ліс шумит, словами говорит: верни си, Антоне, до хати, верни си, мой!“

Антін бе ся обидвома кулаками в груди, аж гомін селом іде.

„Знаете, туск такїй прїшов, шо раз туск! Вхожу назад до хати. Посидїв, посидїв, тай віхожу — не мое, шо маю казати, коли не мое...“

„Аби так моїм ворогам конати, як минї було із свої хати віступати!“

„Віхожу я на двір тай ні, таки обмарило. Дзелений мох на хатї, траба би єї пошивати. Камінь вода — не я тебе буду, небого, пошивати. Камінь, — аби камінь, тай розпук би си із жьїлю!“

Антін по сїм слові гатить руками у землю як у камінь.

„Сїв я на присену. Ще небїжка мастила, а я глини тачками возив. Линн хочу ветати, а приспа не пуекае, ступаю — не пуекае. А минї жьїль, не жьїль, ні! Але такн гину... Сижу я та реву, так реву, якби з ні хто насн дер. Люди ззирают си на покаянїє.“

„Адї, отам коло воріт та піп процї казав. Увес мир плакав. Порьїдна, каже, жона була, працюита...“

„Перевертайте си в гробі, небожыта, бо-м лайдак. Пропив ем усе по до питки. І полотно пронив. Чуеш, Маріє, тай ти, Васильку, тай ти, Юрчику, тепер дьдя ме у рантухових сорочках ходити та жидам води до-носювати...“

Антін тепер показує на вітову хату.

„Але вітиха — добра жінка. Вінесла ми хліб на дорогу, аби віт не видів. Най пан Бог твоім дітем годит, де си поступют. Най вам Бог усім дає ліпше як мипї...“

„На який гатунок я маю на чужі присні сидіти? Иду. Лиш поступив ем си, а вікна в пляч. Заплакали, як маленькі діти. Ліє їм наповідає, а вони слозу за слозов просїкают. Заплакала за мнов хата. Як дитина за мамов — так заплакала.“

„Обтер ем полов вікна, аби за мнов не плакали, бо дурно, тай віступив ем цалком.“

„Ой, легко, як каміня гризти. Темний сьвіт навперед мене...“

Антін обводить рукою довкола себе.

„Є ще гезди гроші, але буду пити. З наппими людьми напю си, з ними пусто. Най знають, як із села-м виходив.“

„Аді, в пазусї маю сину книжечку. Оце моя хата і моє поле і мої городи. Іду собі з нев на край сьвіта! Книжечка від цїсаря, усюда маю двері втворені. Усюда. І по панах і по жидах і по всьикі вірі!“

ВИБОДИЛИ з СЕЛА.

Над заходом червона хмара закамеліла. Довкола неї заря обкинула свої біляві пасма і подобала тота хмара на закервавлену голову якогось сьвятого. Ізза тої голови промикали ся лучі сонця.

На подвірю стояла гурма людей. Від заходу било на них сьвітло як від червоного каменя — тверде і сталє. З хорім ще синало ся богато народу. Як від умерлого — такі смутні виходили.

За людьми вийшов молодецький парубок з обстриженою головою. Веї на него дивили ся. Здавало ся їм, що тота голова, що тепер буяла у кер-

вавім сьвітлі, та має впасти з пліч — десь далеко на цісарску дорогу. В чужих краях, десь аж під сонцем впаде на дорогу та буде валяти ся. Мама стояла на порозі.

„Ти вже йдеш, синку?“

„Йду, мамо.“

„А ти-ж на кого нас покидаєш?“

Жінки заплакали, сестри руки заломали, а мама була головою до одвірка.

Підійшов до сина тато.

„Сідаймо, синку, на фіру, бо колю спізнимо.“

„Ще ну тіч переначуй у мене, синку. Я тебе так гірко пістувала, дула-м на тьи як на рану... Я тебе разом з сонцем вірідю і плакати не буду. Переначуй, переначуй, дитинко!“

Взяла сина за рукави тай повела до хати.

Мир подав ся д воротям. Незабавки вийшла мама з сином. Твар мала бліду як крейда.

„Синку, — питав ся тато — а мині хто, небоже, кукурудзки вісапає?“

Хлони заревіли. Тато внав головою на віз і тряс ся як лист.

„Гай, ходім.“

Мама не пускала.

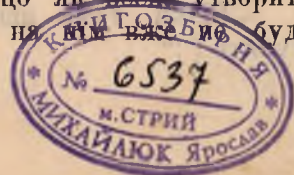
„Николайку, та не йди бо! Та заки ти обернеш си, то пороги в хаті поскривлюют си, то вугли погниют. Мене не застанеш уже і відай сам не прийдеш.“

Имила сина за ноги.

„Воліла бих тьи на лаву лагодити!“

Пішли. Хто стояв коло воріт, то йшов рекрута відводити.

Переходили ліс. Листе устелило дорогу. Позагинало ся у мідяні човенця, аби з водов осіннов поплисти у ту дорогу за рекрутом. Ліс переймав голос мамин, ніс его у поле, клав на межі, аби знало, що як весна утворить ся, то Николай на вмі вже бис буде орати.

За лісом стали в поли. Рекрут взяв ся прощати з селом :

„Бувайте здорові і свої і чужі. Як чим докорив ем то забудьте, але благословіт у дилеку дорогу.“

Всі поскидали капелюхи.

„Повертай си здоровий назад та не забавляй си.“

Син з татом сіли на фіру. Мама ймила ся руками за колесо.

„Синку, озми мене з собов. Анї, то буду полем бічи направці тай тебе здогоню.“

„Люди добрі, озміт-ко жінку, бо руки собі поломит.“

Люди силоміць відтягли від воза і держали. Фіра рушила.

„Йди здоров, Николаю !“ — кричала громада.

Тої ночи сиділа на подвірю стара мама та захриплим голосом заводила :

„Відки тебе візирати, де тебе шукати ? !“

Доньки як зазулі до неї говорили.

Над ними розстелило ся осїнше скленіне небесне. Зьвізди мерехтіли як золоті чічки на гладкім, залізнім тоці.

СТРАТИВ СЯ.

Ролія летіла у світлі. У кутику на лавці сидів мужик та плакав. Аби его ніхто не бачив, що плаче, то ховав голову у писану тайстру. Сльози падали як дощ. Як раптовийі падали, що нараз пустить ся, тай незабавки уймає ся.

Твердий такт желізниці гатив у мужицку душу як молотом.

„Та ще снів ми си недавно. Дес я беру воду з керниці, а він дес на самім споді у такі подерті кожушинні, шо Господи! Тут, тут утопит си. Николайку, синку, — дес я ему кажу — а ти-ж тут шо дієш? А він мині вповідає :

„Ой, дьидю, не годен я у востьку вібути.“

„Кажу я ему: терпи та навуки бери си та чисто коло себе ходи. Тай аді, вже навчив си..“

Одна велика сльоза покотила ся долів лицем тай впала на тайстру.

„Іду до него та знаю, шо вже го не застану. Але ци буде до кого вернути си? Бігла за мнов полем, кривавими сльозами просила, аби ї взяти. Ноги ї посиніли від снігу, верещила як несповна розуму. Але-м нагнав коні тай прімкнув. Може де там серед поля вже домерзає... Було стару взяти. А нам же тепер чого траба? Най гроші йдуть, най худоба з голоду гине! Таким трунам, як ми, та нащо нам? Торби най пошпе та підемо просячи межі люди у то місто, що Николаєва могила у нїм буде.“

Притулив лице до шибки тай сльози по вікні спливали.

„Ой, стара, тото-м діждали си на сивий волос вінка! Тото, небого, дес

беш головов у стїни, тото до Бога ридаеш!“

Старий схлипав як мала дитина. Плач і колїя підкидали сивою головою як гарбузом. Сльози пили як вода з нори. Мужикови причув ся голос его старої, як вона біжить боса та просить, аби єї взяв з собою. Але він коні батогом та батогом. Лиш зойк чути по полю але далеко.

„Набезнешно вже ї не застану. Коби ще мене спрьитали разом з Николов у могилу. Най би-м гнили разом, як вкупі не можемо жити. Най би над нами і пєс не гавкнув на чужї сторонї, але най бих укупі були! Де-ж він сам буде в чужї чужинци!“

Колїя бігла сьвітами.

„А шкода, шо-є був уріє як дуб. Бувало, шо озме в руки, тай горит му у тих руках. Було одну втїти ще малому..“

Колїя добігала до великого міста. Виходив з людьми. На улиця лишив ся сам. Мури, мури, а межі му-

рами дороги, а дорогами тисячі світи-
тил в один шур понаселювані. Сві-
тло у п'ятмі потапало, дрожало. Ось,
ось впаде, і чорне пекло зробить ся.

Але світила пукали коріне у
п'ятму і не падали.

„Ой, Николайку, кобих ты хоть
умерлого видів. Вже і минї, синку,
тут буде аминь!“

Сів під мур. Тайстру поклав на
колїна. Сльози вже на ню не падали.
Мури подавали ся один д одному,
світила сходили ся веї до купи
і грали барвою як дуга. Замкнули му-
жика, аби его добре оглянути, бо він
з дуже далеких країв сюда завандру-
вав. Став доц накрапати. Ще гірше
скулив ся, тай взяв ся молити.

„Матїно Христова, усїм добрим
людям етаси на поратунок, Николаю
світїй...“ тай бив ся в груди.

Полїция надїшов тай справив
до касарнї.

„Панї вояк, а то тутечки умер
Николай Чорний?“

„Він повісив си у вільхах за
містом. Тепер лежит у трупарни. Під
цев вулицев у долину, а там хтос вам
покаже.“

Вояк пішов дальше вартувати.
Мужик лежав на улиці тай стогнав.
Як пролежав ся, то пішов улицю
у долину. Ноги делькотїли як під-
віяні і шнотали ся.

„Синку, синку, тай ти стратив
си!... Скажи минї, синку, шо тебе у
грїб загнало? Пащо ти дуну стратив?!
Ой, привезу я розрачку мамі від
тебе. Марне пропадем.“

У трупарни на великій білій плитї
лежав Николай. Гарне волося пливало
у крові. Вершок голови віднав як
лушина. На животї був хрест, бо на-
вхрест пороли та пошнивали.

Тато принав на колїна у ногах
Николая та молив ся. Цїдував ноги
сина, бив головою у плиту.

„Ой, дитнико, ми тобі з мамов
весїле лагодили та музики наймали,
а ти собі гет від нас пішов...“

Потім підніс трупа, обіймив за шию тай питав ся як коли би радив ся.

„Скажи-ж мині, кільки служеб наймати, кільки на бідні роздати, аби тобі Бог гріха не писав?...“

Сльози падали на трупа та на білу студену плиту. Плачучи убирав сина на смерть. У біленьку мережану сорочку, у пояс вишиваний та в капелюх з павами єго убрав. Писану тайстру поклав під голови, в головах поклав сьвічку, аби горіла за страчену душу.

Такий годен та гарний парукок у павах! Лежав на студеній, мармуровій плиті та гейби усьміхав ся до свого тата.

В К О Р Ч М І

Коло довгого стола сидів Іван тай
Проць. Котили по столі завзяті
слова і схиливши ся слухали, що стіл
говорить. Парікали тай пили. Проця
жінка біла, а Іван его вчив бути па-
ном жінці.

„Ого, вже най того вола шлях
трафіт, шо го корова бе! — казав
Іван. Якби ні жінка мізинним палцем
кинула, тай бих капурець зробив, на
винне яблуко бих розпосочив! Мой,
таже це покаяшіє на увес сьвіт, аби
жінка лупила чоловіка як коня! Але
я би єї борзо спамньитав, так бих
спамньитав, шо би не памньитала, куда
ходить. Віострив би-м сокиру на точилі,
тай бих руки по дікті обрубав. Лиш
раз, два, тай руки гаравус!“ Сказав

оце Іван, тай здоймив руки в гору, як коли би мав гадку злетіти. Подав голову в зал, очи влявив у Проця та чекав, що Проць ему скаже.

Проць помахував головою тай нічо, сирота, не казав, бо що мав казати, коли все правда.

„Мой, ти паршъику, не телепай си над книжков як шибеник на грабку, але давай, брѣи, горівки. Я платю, а ти давай, бо мій кременал, а твоя смерть! Не гиндлюй зо мпов, але сип тої браги...“ — казав Проць тай бив кулаком у стіл.

Жид сьміяв ся, наливаючи горівку. Газди стали пити. Нахиливали ся до себе і відхиливали ся, якби дві галузці, що ними легенький вітер колише.

„Та гадаеш — казав Іван — шо бих чикав на шандарів, аби ні брали? Лиш бих руки обрубав, тай сардак на себе тай на мелдунок. Встид за встид, але би-м сказав панам, шо ні жінка

била, а я руки обтѣив. Може би-м яку днину посидів, а може бих і гонину не пацив...“

По цім слові пили горівку. Так гірко пили як кров, кров свою — так кривили ся.

„Процю, брате, — видиш, пемо горівку, ти мене чѣистуеш, але пемо свою працу, свою кервавицу. Кров свою пемо, жидам бенькарти годуємо. Але радю тобі, щире тебе наказую, припри собі жінку, най вона до тебе руки не протъигає. Мой, таже ти сьміхом став по селу, жінка бе та духу наслухає, а ти газдов маєш бути?! Я би таку жінку дзумбелав та в ступу бих запръигав та каньчук дротъиний з клинка бих до неї стъигав!“

Іван виймив гроші і хотів собі заплатити горівки, але Проць змів гроші на землю, бо дуже розсердив ся.

„Іванку, чьо мене, брѣи, пореш без ножа? Я маю охоту тебе зачѣистувати, бо ти мене, як якис казав,

як мама рідна на добре радиш. Не тичь мині гроший, але ний.“

Тай знов пили.

„Або говори з нев по добру! Як прийдеш до дому, тай кажи жінці так: Мой, жінко, де ти мині прицьгала? Ци на сьмітю, ци в церькові? Ци рабін нас вінчыв, ци ксьондз слюб давав? Ти до мене руки протыгаеш, а я ручки втну. Аді, внеси столец тай сокиру, тай мемо рахувати си... Так ти єї наповідай, та може напудиш...“

„Іванку! Ти, небоже, мої жінки не знаеш. Таже вона така тверда на серце, шо би ката не збояла си. Я чысом хочу єї дати огрозу, але вона, шо має під руками, та як ні вшоре! Аби єї дохторі так по смерти пороли!

„Ти марнотрате — каже — ти шо видиш, та до коршми тыгнеш, та ще мене хочь збиткувати?!“

„Але кажу ти, шо я такий від неї битий, такий парений, шо дрижде

ми си від хати йти. Але кажу, може єї Бог руки без мене усушит, може я допросю си цего у Бога...“

„Чикай на Бога, чикай, дурний, а вона ме бити, аж на вітер здоймати. О, вже ти такий газда свої жінці як вербовий заніз у ярмі. Плюнути не варт на такого газду!“

Проць закашляв ся, аж посинів. Іван поклав оба кулаки в зуби тай гриз. Потім скреготав зубами на всю коршму.

„А суда-ж, арендарю. Мой, жиде, ти вчена голова та тому з наз шкіру лупиш; скажи мині, ци є такий паруграф, аби жінка чоловіка била? Ци є такий рихт? Ти читаеш у книжках, аж скаправів єс, то дес там воно повинно пайти си. Як цісарь такий паруграф написав, най я знаю. Бо як цісарь таке право відав, то най моя також мене бе. Руки складу навхрест, а вона най бучкує. Як право цісарске, то має бути цісарске!“

Жид казав, шо такого права не

дочитав ся. А Процеви казар, що повинен йти до дому, бо жінка буде сварити.

Проць плюнув, пролупив очи і довго дивив ся на жида. Хотів сварити, але обміркував ся тай встав з лави.

Ідучи до дому горланив на ціле село :

„Коли-ж бо не боїт си, шо сине за ніхтем не боїт си...

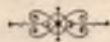
„Але я руки обітну, як вербу підчімхаю! А це-ж куда? Як прийшла, то був бузьок на хаті, а тепер? Де, де тому край?“

Чути було, як Проць присьпівував: „Де, де-е, та де тому край...?“

Як доходив до хати, то замовкав, а на воротях гет затих.

ДЕСЕВА ФАМІЛІЯ.

Десь своїм звичаєм украв від жінки трохи ячменю і піс до коршми. Не піс, але біг до жида, і все обзирав ся.

„Ого, вже біжит з бахурами, бо дайже-сте голови поломили! Коби забічи до коршми, бо як допаде, тай знов буде рейвах на ціле село.“

І побіг з мішком на плечах. Але жінка з хлопцями доганяла. Вже перед самою коршмою хапнула за мішок.

„Ой, не тікай, ой, не біжи, не розноси мою працу змежи дітій!“

„А ти, мерзб, знов хочеш робити веймір на всі люди! Лице би-с мала!“

„Лица я ізза такого газди не мала, тай не буду мати! Давай мішок

та пропадай. Анї, то будем тби бити, буду тби бити з дїтьми насеред села! Най буде покаяніє на увес світ! Давай!“

„Ти, стара льирво, та ци ти здурїла? Та я тебе і бахурів твоїх повішію!“

„Андрїйку, синку, лиш по ногах, лиш по ногах, най вам хлїбец по жидах не розносить! Так бийте, аби-сте ноги поломили. На калїку то ще заробимо, але на нїяка ми не годні наробити!“

Вона говорила до своїх двох хлопців, що стояли з бучками і не смїло дивили ся на тата. Андрїйко мав може десять років, а Іванко з вісім. Вони не смїли приступити і бити тата.

„Бий, Андрїйку, я буду тримати за руки. Лиш по ногах, лиш по ногах!“

І вдарила Лєся по лиці. Він поправив єї ще лїпше, аж кров потекла.

Тепер хлопці підбігли і почали валити бучками по ногах.

„Лїпше, синку, увалїт му ноги як псови, аби тьгав за собов!“

І плювала кровю і синїла, але тримала за руки.

Хлопці вже зважили ся і підбігали як щенюки, і били по ногах, і відбігали, і знов били. Майже бавили ся, майже смїяли ся.

З корнями вибігло кїлька людїй.

„Мой, таже цего ще нїхто не видїв, відколи сьвіт! Адї, як бїт, ше цицка коло рота не обїхла. Покаяніє на увес мир!“

Хлопці били як скаженї, а Лєсь і Лєсїха стояли закаменїлі, покервавленї і не рушали ся з мїсця.

„Мой-ня, хлопці, таже ви пїрвете си коло дьидї...“

„Було брати довнї буки, аби-сте лїпше доцьгали...“

„Бийте по головї дьидю, у розум, у тїмнє...“

Отак викрикував якийсь п'яний
зперед коршми.

Лесь кинув мішок на землю і став
як дурний. Він такого нападу ніколи
не сподівався і не знав, що робити.
Врешті ляг на землю і скинув кинтар.

„Андрійку тай ти Іванку, йдїт
тепер бийте, я анї кинїу си. Ви ще
малї та вам тьижко підбїгати. Гаї,
бийте...“

Хлопці стояли подалїк і дивно
дивилися на тата. Поволеньки поки-
дали бучки і дивилися на маму.

„Та чому їх не заставляєш, аби
били, адї-м лїг — бийте!“

Лесиха заревїла на все село.

„Шо я, люди, винна? Я бїо си
по ланах з дїтьми на сухїм хлїбци,
та шо я уторгаю, то він все до кор-
шми вїносит. Я, люди, не можу нїчо
заробити через него, бо не можу хати
лишити. Таже він лишив нас без дра-
почки у хатї. Шо залямит, тай до
жидів за горївку несе. Я не годна

паробити і на дїти і на жидів. Най
си дїе, шо хоче, але я вже не годна...“

„Таж бийте, і палцем не кинїу!“

„Наї тебе, чоловіче, Бог пібе,
де ти нам вік пустив марне і дїти
осиротив! Та ти нас кїлько набив си,
шо ми ніколи з синцїв не вїходимо,
як воли з ярма. Таже я не можу
горшечка у хатї затримати, бо все
вїбиваєш. А кїлько я з дїтьми начу-
вала на морозї, а кїлько ти лишень
вїкон набив си? Нїчо ти не кажу,
най тьї Бог скарає за мене тай за
дїти! Ото-м собі долю в Бога вїмолила...
Люди, люди, не дивуйте си, бо не
знаєте...“

Взяла мішок на плечі тай повол-
лїклася до дому з дїтьми як при-
шиблена курка.

Лесь лежав на землі і не ру-
шився.

„Але підї до кременалу, на вїч-
ний кременал підї. Раз! Такого нїхто

не чув тай не буде чути. Таке ві-
строю, що земля здрігне си!“

І лежав і свистав завзято.

Лесиха повиносила все з хати до сусідів. На ніч лягла з дітьми спати в городі, у бурянах. Бояла ся п'яного Леся, що в ночі прийде. Ді-тем постелила мішок і накрила ко-жухом. Сама чипіла над ними у сер-дачині.

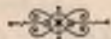
„Діти, діти, що мемо робити? Тото-м вам постелила сьогодні на увес вік! І німрете, та слави не збудете си! Не годна я цього за вас відмолити...“

І плакала і наслухала, чи Лесь не вертає.

Небо дрожало разом зі зьвіздами. Одна впала з неба. Лесиха перехре-стила ся.

МАМИН СИНОК.

(ЮРЧИКОВИ.)

У суботу рано вибігла Михайлиха за поріг хати і заговорила до себе дзвінким голосом :

„Ба, не знав, де бахур подів си? Дес воно ландає, дес воно нишпорит по дворі як курка. Ану, ци би ти его вдержбила у хаті? Счесала бих бахура, тай нема.“

За хвилию пійшла до стодоли подивити ся, чи коло Михайла нема бахура.

„Ото, в тебе також розум?! Не наженеш хлопця до хати, але коло себе тримаєш на студени. Ходи, Андрійку, до хати, та дам яблуко таке червоне шо аж!“

„Не йди, дурний, бо мама бреше, мама хоче чьисати, тай гулит тебе“ — сказав і зареготав ся Михайло.

„Цес чоловік, бігме, вістарів розум! Таже дитина отут замерзне коло тебе. Не слухай, Андрійку, дьиді, бо дьидя дурний, але ходи до хати, а я тебе счышу, тай дам булку тай яблуко. Ая!“

„Коли ви не дасте.“

„Ходи, ходи, бігме, дам.“

Тай взяла за руку тай повела до хати.

„Я тебе файно вімю, вічышу, а завтра підеш зо мнов до церькови. Мама таку файну сорочечку і поясок даст. Всї будут дивити си тай мут казати: аді, який Андрійко красний!“

„А яблуко дасте, ма?“

„Дам, дам, багато.“

„А булку?“

„Тай булку...“

„А до церькови озмете?“

„Озму, озму...“

„То чишіт.“

І мама взяла мити голову Ан-

дрійкови. Цятки води спадали поза ковнір і Андрійко ледви витримував, аби не плакати.

„Тихонько, тихонько, мама так файно віміє, віміє! Личко буде як папірчык, а волосє таке як лен. Над усї хлопці будеш найкращий!“

„Коли бо кусає...“

„Мама гет вічыше, нічо не буде кусати. Так легонько буде, шо ей, де!“

„А як вічышете, тай дасте булку тай яблуко, та пустите на двір?“

„А шо-ж, уберу тебе тай підеш гет далеко, гет, гет...“

„Добре, я піду до вуйниного Івана.“

Мама Андрійка вимила тай взяла на коліна тай чесала.

„Ма, а коло дьиді є кіт, тай таких миший ловит тай душит.“

„Бо миши зерно трубят та шкоду робля...“

„Нащо шкоду?“

„Аби не було шо молотити тай молоти.“

„А шо-ж вони їдѣи?“

„Таже зерно...“

„Як?“

„Е, з тобов не договорив би си...“

„Граба, аби тѣи дѣдя у вечір підстриг, бо, аді, яке патлате волосе.“

„По парубоцки, ма?“

„Аякже, таже ти у мене парубок.“

„Тай видиш, шо вже, а ти не хочеш ніколи давати чѣсати си. Ану-ко подиви си в дзеркало, як файно?“

Андрійко виглядав як скупаний, волосе спадало маленькими, білими нивками на чоло і шию. Очи були сині, а губи червоні. Мама дала ему яблуко і булку, він сховав у пазуху.

„Я хочу до вуйни.“

„Уперед зїж яблуко та потім підеш, бо хлопці відоймут.“

„Я не покажу. Хочу до вуйни.“

„То йди, про мене.“

Вбрала его в чобітки, в свою козушинку, в татів капелюх тай пустила на двір.

„А диви си, аби-с упав, тай буду бити...“

Сїла в хатї шити.

„Небі си, такий мудрий як старий. Не мав би си в кого вдати! Вікапаний Міхайло. А зараз упоминає си заплати за чѣсане...“

І мама вєсмїхнула ся і шила далі.

„Коби здоров ріс та чемний. Має три роки тай гет оченашу бере си. Такий старогрецький, а такий пустьик, шо хату до гори погами здоймає. Так нераз допече, шо мус бити. Якби не бив, тай нічо би з него не було!“

Підняла голову, глянула у вікно.

„Це вже в полудне, а Міхайло ще не входить полуднувати. А бахура нема. Дес певне чипит на снігу тай ме каплати...“

Вечером сидів Міхайло на лаві тай держав на колїнах Андрія. Вогонь палахкотїв у печи і освїтлював

хату червоним сьвітлом. Михайлиха сиділа перед печею тай варила вечерю.

„Ти зійшов, старигане, на дїточий розум, та лиши дитину в супокою, не підкидай ним як гарбузом. Йди, Андрійку, до мами.“

„Коли я не хочу.“

„А ти чій, дьидів, чи мамин? — питає Михайло.“

„Дьидів...“

„А кого меш бити?“

„Маму.“

„А ти, підвіяний, та я тобі яблука та булки даю, а ти меш мене бити!“

„Дьидя тобі купит багато яблук, бо ти дьидів...“

„Ой, ци ни цес дьидя тобі купит? Ти би ніколи не видів нічо.“

„Ану-ко покажи. як ти меш їхати у ваську на кони?“

Хлопець сів на поривач і брикав по хаті.

„Доста, доста, Андрійку, на тобі солімку та пінку з молока збирай.“

Андрій опинив ся коло печи і збирав пінку.

„Мо, Андрі, а ти що купиш мамі?“

„Червоні чоботи.“

„А дьидиви?“

„Дьидиви нічо не хочу.“

„Файний синок мамим.“

Михайло взяв его знов на коліна.

„Ти як називаєш си?“

„Андрій Косминка.“

„А хто ти є?“

„Луский радикал.“

„Добре. А куда ти поїдеш?“

„До Канади.“

„На чім поїдеш?“

„На такі шіфі як хата великі, таким морем шіроким, шіроким, гет, гет...“

„А дьидю озмеш з собов?“

„Озму дьидю тай маму тай Івана вуйниного тай гет поїдемо...“

„Йди, йди, не зіціруй хлопца та не бери на акзамент, бо ще всне без вечері.“

„Але поміркуй, який бахур мудрий, гет все знає!“

12

... як часом майстер напив ся в са-
му міру ні за мало, ні за богато,
то розказував одну подію зі свого
житя. Всі, що були у коршмі, слу-
хали его з увагою, навіть і жид
слухав.

„Та я вам, мой-ня, не буду ні
цеї ні тої городити. Був ем майстер,
був ем газда — ціле село прикаже.
Тепер я лайдак, най і це село при-
каже — марного слова не скажу. Не
скажу, бо що правда, то не гріх. Але
як то воно на мене впало? За оце
ви питаєте...

„Прийду до газди, обдивлю си
по матріяні, по пляцови, прибую торг,
могоричь вінемо тай до роботи! Плюну
у жмені, сокиру в руки тай диви си,

а будинок як дзигарок віріє на повір'ю. З котрого хочь боку заходи — дзигарок.

„Віду в неділю з церькви, йду до дому тай нютую собі в голові, шо най лиш пожию з десять років, тай село гет перебудую. Так перебудую, шо не жьиль буде у него зайти...

„Дома пообідаю тай йду в поле на жито подивити си. На биті горі оберну си, глипну на село, а мої, мопане, будинки, як та птаха легка, шо ледви землі доторкає си. Як стану, як глипну, то так мині весело, як мамі, шо дивит си на свої діти. А так мині легко, шо сто миль перелетів бих...

„А так мині Бог годив, шо шо загадаю, тай маю. Я собі нивку купив одну, ба й другу, я собі коровку, овечки. Годило, у руки йшло, як з води йшло.

„А мама, бувало, припадают коло мене та приповідают :

„Ой, синку, тото ти Бог файний талан дав у руки, нема такої днини

і години, аби-м Богови єввитуму не дькиувала за тебе.“ Кажут : „старий, старий, а встань-ко та подиви си на нашого Івана, який він г'азда?“ А жінка слухає того та як скрипочка уви-хає си по хаті...”

На сїм місяці Іван випростовував ся, лице єго пашло великою радістю. Ті, шо єго слухали, дивили ся на него якось смутно, але мовчали. Іван їх завойовував своєю бесїдою. Робив з корпами церкву

„Але потім, братя, пішло все комить-головою. Якби взьив на долоню піре тай подув, то так пішло все. Не лишило си нічо навкруг палца обвити...

„Прийшов одної неділі чоловік з Луговиск тай каже так і так, ксьондз наш закликає вас до себе. Зібрав я си тай іду. То не далека україна тай прихожу до Лугівського ксьондза.

„А шос мині вже дорогов на души потенькувало. Прихожу, поцул-

вав ксьондза в руку, а в'н мині каже, що так і так, у нашім селі траба пову церькву класти. Ми, каже, не погодили си з тим гуцулом, що кладе церькви, а чули-м, що ти добрий майстер. тай порадили-м си, аби ти нам клав церькву.

„Як я, знаєте, це вчув, тай на мене шіт збив, як коли на слабу худобину. Аді, сьогодні ще не пам'ятаю, що я на то сказав ксьондзови, як я із хати вішов? Шое ні обмарило...

„Вертаю си до дому, а мині то чорно то жовто перед очима, вітер ні із ніг згонит. А в голові як коли би цигани клевцями гатили. Але гадка гадку рівно пошибає. Дес я собі думаю: мой, таже це не стодола, таже тут, бр'и, тисячі даюг на твої руки, таже церькву люди видьн ізо всіх селів. Такий я страх дістав, що най Бог боронит! Отак якби ні хто сокиров зарубав у голву...

„Прихожу я до дому тай ані

жінка ані діти мині не милі. Нічо я нікому не кажу — мну в собі

„Льиг я спати. Сплю як камінь, спю — не вісиплью си. А мині снит си, що я дес у вишневім саду лежу та на сопівку граю. Вишні зацвили, аж молоко капає, а я лежу та на сопівку граю. Але дес коло того саду вчинила си церькова, я єї дес вже поклав, а вона коло саду вчинила си. Як нараз дес не загримит, як колиби гора завалила си! А то церькова розлетіла си на порох. Тот дзвінок, що на самі горі стоїт, дес так дзвонит, але так жьбилісливо, що аж! Сам дзвонит. Дес я хочу підвести си, а то мене церьква гет привалила. Дес вода велика вчинила си, дес по воді ворін, ворін таких пливає, що вода чорніська. А дзвінок на горі форт дзвонит і церькви нема, а дзвінок на горі все дзвонит...

„Дес я кричу ратунку тай мене збудили та трохи спам'ятали.

„Дальше нічо ни тьмю. Доста

того, що-м вілежъив три місяці тай потім нічо з мене не зробило си...

„Гуцул поклав таки церкву в Луговисках, а мене світа збавив, збавив на віки...“

Далі майстер не розповідав своєї історії, бо всі знали, що потім стало ся.

Врешті і не міг розповідати, бо дійшовши до сего місця в оповіданю, клав наперед себе фляшку горівки і пив понад міру. За то ті, що до тепер слухали его і мовчки сиділи, розбалакували ся і жалували майстра.

„То, видите, чоловік ба сеї, ба тої собі загадує, а то все Божа міць! У Бога нема, що цес файний, а цес старий, а цес бідний, у Бога всі однакі; що має Бог дати, то дає і найбіднішому і найбогатшому...“

„Та вже воно правда, що від Божої моци ніхто не сховає си, але бо дес такі люди є, що чоловіка збавляють. Аді, гуцул поробив му якує біду, ци підсипав, ци розум завезав,

тай що з чоловіка зробило си? — ніц, болото зробило си. Та оце є, що чоловік чоловіка так зупеує...“

„Та то гуцулка віра, бодай го шлях трафив! Аді, генси паршъик лиш звис на нашу працю, але він ліпший від гуцула. Бо він озме гроші, маєток зарбує, але розуму не відбере. А гуцул поробит таке, що чоловік б-світї си забуває. Гуцула гонн від хати як пса!...“

„Правду кажете, ой, бігме, правду. Таже Іван потім здурів. Загнав жінку в гріб, діти повідгонив від хати, пустив, де що є. Має хатчину, але таку страшну та облунану, що льично до неї увіти. Аді, не за довгий час піде вілци до дому тай вібе вікна тай льиже на нічь та ме співати. Та піби він тепер має добрий розум? Таже розумний не бив би вікна у свої хатї, та не купував би їх шо місяця два рази. То лиш так здає си, шо він добре говорит, але ему в голві рівно хіба...“

„Пустив го, невіра, марне. Так
го зсукав, шо до смерти ніхто до не
розсуче. Зломив му волю, его ні ро-
бота не бере си ні нічо, а шо заробит
трошки, тай все посідає в коршмі...“

„Най Пан Біг хоронит кожного
доброго чоловіка...“

ПОВОЖНА.

Семен та Семениха прийшли з церкви тай обідали — мачали студену кулешу у сметану. Чоловік їв, аж очи вилазили, а жінка почтиво їла. Раз по раз втирала ся рукавом, бо чоловік кидав на ню цяточками слини. Таку мав натуру, що цьмакав і пускав слиною як піском у очи.

„Не можеш ту банту трохи приперти, не мож хліба ззісти...“

Семен їв і не припірав банти. Трохи его жінка вколала отим словом, але він возив далі сметану з миски.

„Чмакає як штири свини. Боже, Боже, таку маєш їямбу нехарапутну як у старої конини.“

Семен ще мовчав. Трохи був і винен, а по друге хотів добре по-

поїсти. Врешті встав і перехрестив ся. Вийшов на двір, дав свиням пити і вернув ся, аби лягати.

„Аді, насадив си, тай льигає як колода, ану-ко, ци він вікаже де носа? Гние отак кожного сьвита тай неділі.“

„Чьо ти собі гудза зо мнов шукаєш? Як я тобі завежу гудз, то ти его не роз'єжиш, я тобі дам гудза!“

„Я би тебе шо неділі живого кусала.“

„Коби то свиня мала роги...“

„Стоїт у церькві як баран недо-різаний. Інші газди як газди; а він такий зателепаний як колера. Мині аж лице лупає си за такого газду.“

„Ото, бідна головко, тай втратю царство небесне! Нагаруй си цілий тиждень, та ще у церькові гаптах стій! Стій уже ти за мене, а я і так Божого слова віслухаю.“

„Ой, вже ти слухаєш слова Божого. Одного лумера не знаєш, шо ксьондз казав на казаню. Станеш на-

серед церькви як сповида. Диви си, а очи вже пішли у стовбір, диви си, а рот вже розхилив си як ворота, диви си, а сліна тече вже з рота. А я дивлю си, тай земля підо мнов горит зі встиду!“

„Уступи си від мене ти, побожна, най я трохи очи прижмурю. Тобі однако молоти, а я ледви тлінний.“

„Бо не стій у церькві як слуп. Лиш ксьондз стане з книжки читати, а ти вже очи віпулиш як цибулі. Тай махаєш головов як конина на сонце, тай пускаєш нитки слини як павук такі тоненькі — лиш шо не захаркотиш у церькві. А моя мама казали, шо то нечисте закрадає си, та чоловіка на сон ломит, аби Божого слова не слухав. А коло тебе нема Бога, ой, бігме, нема!“

„Агій на тебе, таже най твої лови дідько причепит си, не мої! Ото побожна!? Мой, та ти написала си у якес архиризмске браство та гадасш, шо-с вже сьвита? Та я тобі так шкі-

ру спишу як у книжці, такими синими рьїдами... Зійшли си газдині у браство! Ніхто такого не чув тай не видів. Одна мала дитину дївков, друга одовов, трета найшла собі без чоловіка — самі порьидні газдині зійшли си. Та якби вас тоті черці знали, шо ви за чильдинка, та вони би вас буком з церькови! Аді, які мнїї побожні, лиш фоста на заді хибує! Книжки читают, образи купуют, таки живі до раю!“

Семениха аж заплакала, аж затремтіла.

„То було ні не брати, як мала-м дитину! Ото-м собі долю напїтала. Таже за тебе була ба й сука не піпла, за такого вола невмиваного! Іще моли си Богу, шо-м собі сьвіт з тобов завезала, бо був би-с ходив отак до гробної дошки.“

„Бо-м був дурний, злакомив си на поле, тай відьму възив до хати. Я би тепер і свого додав, коби си відчепити!“

„Ой, не відчепиш си! Я знаю, ти би хотів ще другу взьити з полем, але, не бі си, мене доїш і не дібеш. Я таки буду жити, таки мусиш на ні дивити си тай решта!“

„Та жий, поки сьвіта та сонца...“

„Тай до браства буду ходити, тай шо ми зробиш!“

„О, вже ти в тім брастві не будеш, хиба би мене не було! Я ті книжки пошпурьплю, а тебе привезу. Вже ти мині не будеш приносити розуму від черців...“

„Ой, буду, буду тай вже!“

„А відчепи си від мене, бо як озму яке лихо тай перевалю!“

„Мамко, мамко, то-с ні дала за кальвіна, тото-с ми сьвіт завезала! Аді, в неділю бере си бити!“

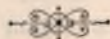
„Аді, аді, мой, а тож я розчинав сварку? Та міркуйте собі, шо це за побожна? Ей, небого, коли ти так, то я тобі трохи прикоротаю, я тобі

писочок трохи припру. Таже через цу
побожну траба би хату покидати!
Спи біда, але буду бити!"

Семениха втікала на двір, але
чоловік ймив у снігах і бив. Мусів
бити.

КАТРУСЯ.

Як Катруся приходила до пам'яті,
то мама сїдала коло неї і жалібно
горорила.

„Катрусе, доки ти, небого, меш
слабувати? Гроші минули си, дру-
гих заробити не заробиш, хотьби-с
і підвела си. А я повідносувала гроші
по ворожках. Тай з того нема ніякої
користи. Правда, ворожка угадала за
все, як дома дїє си, яка тобі біль, але
коріне нічо не помагає. Відай тобі
таки нема виходу...“

Катруся лежала нерухомо. Во-
дила сухонькою рукою по твари. Сині
нігті були як єї сині очі і здавало ся,
що по лиці вандрує багато синих

очий, дивних, блискучих. Всіма тими очима Катруся гляділа на маму і по-такувала на її жалібну мову.

„Ой, нема, бідний світе, нема. А дядя гет зжурив си. Заходить у голову, чим тебе поховати, як умреш? Коли на тьи подивит си, тай чорніє з жури. Ми, Катрусю, гет з усего вішли. Муки на дні лиш трошки, зерна одного нема коло хати, тай зломаного грейціря нема. Якби-с умерла, тай би-м стали як серед води. Коби тьи Бог хоть до осени додержьив... Ей, дівко, дівко, тото-с себе тай нас зневолила!“

Мама взяла Катрусю чесати.

„Ти так страшно гориш, та так кашлаєш, шо най Бог сохрани! Анї дранку натьгнути на тебе, анї розчьисати, анї вмити. Боже, Боже, як ми гіренько мучимо си. Просю Бога, аби-м половину тої муки на себе перебрала, тай не можу допросити си.“

Сльози мамині капали на Катрусіне волося і пропадали як вода у піску.

„Шо то з тебе зробило си? Така-с була годна, така робітница, шо на все село! Аж нам си душа радувала, гадали-м, шо нам лекше стане ізза тебе, а то, аді, яке лекше! Коби хоть шо їстки доброго, а то ми завеваємо на барабули, а ти таки гиєш. А трудно ходити вже по хатах за молоком, вже-м си кілька находила, шо телер нема як лица вказувати.“

Мама заплітала косу.

„Не знати, нашо я квіток тоби накупувала? Увалила-м два леви як у болото. Вже відай я тебе у ті квітки на смерть уберу...“

Заплакали.

„Ану-ко, дайте, я подивлю си на них.“

Мама дала Катрусі квітки сині, білі, зелені, червоні.

Катруся презирала їх, лице її слабо усміхало ся, а сині, білі, зелені, червоні блески блукали по обличю.

„Дай суда, борзенько, аді, дьидя йде та скаже, шо тобі ще у голові дівочтво.“

* * *

Катрусю поклали на віз, аби везти до лікаря. Мама плачучи підклала єї подушку під голови.

„Бодай я вже не дочикав вас дохторувати! Коби сте поздыхали, то би-м раз поховав, тай збув си!“

Держав важки від однокінки і аж чупер собі микав зі злости.

„А ти, розпаднице, памньитай, шо як я гроші задурно по дохторях розсію, тай ти амінь зроблю! Я тебе без дохтора поховаю, я тобі буду дохторь. А відки-ж я наберу на вас, на дохторі, на аптики та на дідька рогатого?! Та мій мозиль не годеи цему вітримати, ой, не годеи. Наймив єм фіру, та ліпше вже відвезти на могилу та вівернути тай збути си. Боже, Боже, шо це мене найшло цеї

днини! Ну, ганциго, кіпай тими безклубими боками!“

Потяг конину батогом тай виїхав за ворота.

На улици Катруся цікаво розглядала ся. Від осени багато новин настало. Вуйко Семен загородив пліт, старий Николай пошив наново столу. Катруся забула і за сварку татову, так роздивлювали ся на всі боки.

По полю люди орали, сіяли. Жайворонки над ними сьпівали. Чорна ріля розсипала ся під сонцем.

Катруся почервоніла і все собі гадала:

„Маю в Бозі надію, шо підведу си, шо ще весни не стратю. Зараз таки найду собі роботу... Боже, Боже, найди мині лік!“

Певна була, шо весни не стратить. Тато сидів на переді і довго мовчав. Врешті почав говорити.

„Аді, днинка як золото, а ти ходи по дохторях!“

Звернув ся до Катрусі.

„Скажи ти мині, дівко, що я маю з тобов робити? Лежиш та лежиш, тай ні життя ні смерти. Я гроший набираю та набираю, тай все задурно! Коби-м знав, де тобі лік, тоби-м шукав, а так, що я знаю? Коби-с вже або суда або тудя! І тобі ліпше, нам ліпше...“

Катруся плакала.

„То, небого, нема що плакати, лиш таки, що правда! Ти собі вмреш і гадки не маеш, ніби то не однако в землі гнити? Яке сьогодні легке жите, то ліпше вмрети та не капарити цілий вік по чужім поли! Вже-м гроший набрав, та ще наберу на похорон, тай на старість жиди з хати віженут. Ех, коби-м знав, що не буде тобі ліку, тай бих зараз завертав си до дому. Добро що то лишило би си на погріб.“

Катруся заходила ся від плачу і кашляла на все поле.

Гато витягнув з пазухи яблуко

тай якось несъмліиво подав донці. Ніколи він ще не давав єї ніяких латків.

„Не плачь, небого, я тобі не воріг. Я лиш кажу, аби задурно гроші не віднести, аби себе не скалічити тай аби тобі не помогло. Таже ти сама, дитинко, видиш, що нема відки. Я би тобі мізинного палця врубав тай би-м не жалував. Я за тебе маю у людий честь як за хлопця, бо-с робітница на все село. Синку, я на тебе дув як на пінку тай вижу, що вмреш. То видко очима, що тобі нема віходу. Ой, небого, небого, тото мемо білити без тебе... Ой, будем та будем...“

Старий замовк.

„Ой, умру, умру, вже вижу, що мині нема віходу“ — шепотіла Катруся.

Візджали в місто.

*

*

*

Вертали до дому. Сусід Николай також з ними.

„Він мині таке напіяв, що де, де, де-е-е! Мужикови до докторів не здало ходити. Коби, каже, багато мо-лока пила та мнїса якогос легкого аби поїдала, аби трунок собі вілагодила, аби хліба білого — де шо на сьвітї є, то загадав. Може воно у панстві помогло би, але у нашім станї то не поможе. Доста того, шо як він зачїв почитувати, то я таки не до-слухував до кінца. Нїби було би шо з того, шо я би віслухав? Най умирає так, як є. Най віпе тоті мидицини, шо-м узьив з уптиці, та най або ві-хорує си або як сама хоче...“

„А ви-ж гадаєте — почав сусїд — шо докторї дают мужикови такий лїк як панови або жидови? Бодай так здорови! Мужикови шо вткпе, вткпе, тай спасає си. Нїби ему хоче си мужикови доброго лїку пошукати? З паном шо день то добрийдень, а з му-жиком шо?“

„Коби то, уважьєте, кому по-радити, а то наше яке? Поцулував

у руку тай чикай, аж скажут гроші дати...“

„Найлїпше було візнати у старої Іванихи. Воша, бачу, пішла до докторя, тай як він зачїв єї шукати, то вона, ему навправці, ой, каже, панї докторь, дайте мині послїдний лїк. Я, каже, бїдна баба, не маю ізза кого доктору-вати си, та дайте мині послїдний лїк. Докторь, бачу, відивив си на бабу тай каже: а ти відки знаєш. Ой, каже баба, відки знаю, то знаю, але дайте мині таку риципку на послїдний лїк. Як зачїла, як зачїла, тай дав і до сегодни ходит...“

„Коли-ж бо не стало розуму за-питати си. Ви гадаєте, шо то з паном так говорити, як вам си здає? Кажи раз, два, тай забирай си, шуруй!“

„Пішла баба з тов риципков до аптиці. Дала аптикарєви, а сама, не бі си, мудра, дивит си, як він ме тот лїк вілагожувати. То вповїдала, шо як собі капнув того лїку на долоню,

тай наскрізь руку перейшов. Але то лиш дес сотому удаст си такого ліку дістати. А мужикам лиш такий лік здалний, шо або суда або тудя!“

„Ей, бідний сьвіте, шо я не розпитав баби, як воно треба того ліку просити! А так і гроші загубив, і нічо не pomoже... Тото-м гидно зробив.“

„Та відай нема ваші дівці віходу. Адіт, як вона горит? Нема з неї так нічо як з отого листка, шо відчїмхнув си від дерева...“

„Ой, нема, нема і гроші пішли. Коби-м був хоть Іванихи запитав...“

„Та то, видите, від чого лік. Аптикарь має свою аптику та вмирає...“

АНГЕЛ.

(ЗОНЕЧЦІ.)

Стара Тимчиха гріла ся на приспі
протів сонця. Поперед ворота про-
ходили люди і ніхто з бабою слова
не заговорив. „Славайсу“ — „На
віки слава“ лиш кілька бесіди і роз-
мови.

„Старого лиш озми та закопай!
Шкода тої лижки страви, що ззієт,
та того кута пѣчи, що залежит. Всім
великий у очах, ніхто слова не заго-
ворит, ци бісе, ци чорте. Таки не
варт старому жити тай рента!“

Прийшли єї на гадку слова ста-
рого Тимка.

„То, стара, так є, що моя голова
напередї, а твоя зараз за моєв. А як
мої не стане, то твоя ніц не вартує.
Лиш аби-є мене одного дня поховала,

а другого ти вже не газдиня, меш сидти як у комірне у свої хаті...“

„Ей, старий, старий, тото-с ні лишив, як колиби-с утік від слюбу. Був-не плохий, куда-м тьби потрутила, туда подавав ес си, але все я ізза твої голови була газдиня. Була-м тай була-м...“

Смутно бабі Тимчєї було, хоть сонце як рідна мама розгрівало старі кости.

„Та ти гадаєш, старий, шо хтос за тебе нагадує? Якби мене не було, тай би ніхто і не гавкнув за тобов. Ой, сьогодні діти такі діти, шо аж у петах постиває! Але-с дурний, бігме-с, дурний! Було понабирати банків та векелів, та добре поїдати та попивати, та жити по панцки. А то запобігали-м обое, яечка жьилували на яешницю, а сьогодні і обідцу за тебе ніхто не зробит.“

Баба Тимчиха закрила лице долями тай шепотїла до старого Тимка.

„Коби-с, мамо, вішолопала послїд-

ний фєник, то би обїдец був. А як не зможеш підвести си, то здихай на барабули! Ніби діти купили би тобі яблучко або булочку? Тогди би-с їла!“

Вєтала з присни та пішла подивити ся до курий.

„То в старого, бігме, такий розум як у дитини. Таке-м понаплїтала, шо вєтид перед сонцем євїтим! Вони, сараки, мают свої діти та мусї за них дбати. А ти, стара, мовчи та дихай. Не дурно якис вігадав, шо в старого дитинячий розум...“

З осим словом Тимчиха увїйшла до великої хати. Розїмкнула свою скриню і вибирала одежу. Придивляла ся, чи не сплїсїла, або чи мїль не наплодила ся.

„Все ще нашого стараня, нітки дїточої нема. Всего-м собі налагодили д' смерті. Як старий умер, то лиш дошок на деревинце купили. Ей, де, коби і мене так файно ховали. Були люди та було і для людий. Вже м тьби, ста-

рий, поховала як газду! Ніхто не піснув, аби-м чогос жьилувала.“

Виймала червоні чоботи.

„Лиш раз убувані. Небіжик вже перед смертев був на ярмарку тай купив. На, каже, Насте, аби-с мала на смерть, хто знає, як тьи діти мут пінувати? Все ліпше мати своє. Аби-с мала порьидний чобіт на носі, бо то Бог знає, ци я вперед умру, ци ти!“

Баба заплакала.

„Не журіт си, дітоньки, я вам кошту не нароблю, ще й вам лишу. Мене старий добре постарав. Коби так усіх. Лиш не дайте бабі без сьвічки умерти. Я так коло старого страждувала ночами, шо лиш один Бог знає, але таки не вмер без сьвічки.“

На споді скрині найшла баба вузлик з грішми. Взяла в руки і сіла на землі, аби рахувати.

„Ой, діти, діти, тото-м си вас набавила та палістувала! Бувало біжу з міста на-голову, а все мині на гадці, шо вони там діють самі у хаті? До-

бігаю до ліса, а вони йдуть протів мене, ледви землев котьи си. Підо мнов аж ноги дрозуть, аби борше до дому, а вони зіпрут, тай мус сідати та роздавати дарунки. Понабирают тай далі! Лиш небіжка Доця зо мнов ішла, а бахурі полетіли як вітер...“

Обличє бабине подобріло і прояснило ся. Глянула на образи. Там був голий ангел, шо тримав в товстих руках дві червоні розі.

„Ой, ти, голаку, все ще сьмієш си з старої баби. Аяк, баба постаріла си, а ти все молоденький, все бабі хату звесельєш. Ой, дитинко Божа, минув вік як у батіг траєнув!“

Баба сперла ся обома руками на землю тай нагадала давні часи.

„Ще Юрчика відай на сьвітї не було, як я его купила. Якис панок поначіплював на підсїню таких образів, шо на фіру не забрав би. Людий таких обзираю багато як на ярмарку. Якас там була така люта звірь зма-

льована, що в казці би не склав. А якіє царі такі страшні, московскі та турецкі та вського дива. Межи ними був ангелик, тай я его купила. То так він приязно дивив си, та так ружі кождому наставльив, лиш бери. Де, де, то вже вік минув від тогди...“

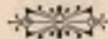
„Бувало зимовими вечерами то понароблюю з паперю голубів. Голочки позолотю, крилца посріблю, та як приберу его у ті голубчики, то він як коли би з ними грав си.“

Тимчиха забула гроші рахувати розгадуючи. Тримала їх у жмени і далеко гадками літала.

„Ой, розумремо си, небоже, мене вже давно не буде, а ти все мені хату веселити. Хоть кілько буде знаку по бабі, що жила...“

САМА САМІСЬКА.

У тій хатині, що лізе під горб як первалений хрущик, лежала баба. Мішок під боком, а чорна, тверда подушка під головами. Коло баби стояв на землі кусень хліба тай збанятко з водою. Діти як ішли на роботу, та лишили бабі, аби мала що їсти й пити. Відно діяло ся, та не було що ліпшенького бабі добирати. А сидіти коло слабої у горячий час, то, Бог видів, не було як

У хатині бреніли мухи. Сідали на хліб тай їли, залізали в збаня тай воду пили. Як понаїдали ся, то сідали на бабу. Лізли в очи, в рот. Баба постогнувала, але мух не могла відгонити.

Лежала на землі та дивила ся блудними очима на хрест, що був у сволоці вирізаний. Спалені губи з трудом розривала та білим язиком їх зволожувала.

Крізь шибки падало світло сонячне. Краски веселки грали по зморщенім лиці. Страшно було глянути на бабу у такім освітленю. Мухи зумкотіли, різнобарві світла волочили ся разом з мухами по бабі, а вона мляскала губами та білий язик показувала. Подобала хатина на якусь заляту печеру з великою грішницею, що карала ся від початку світа та до суду-віку карати ся буде.

Як сонце вже злізло бабі у ноги, як вже стануло коло того мотузка, що ним міх завязував ся, то баба почала качати ся по землі та збантии шукати.

„Аді, аді, ого!“

Баба тихонько стала. Лиш рукою відганяла мари.

Зпід печи виліз чорт з довгим

хвостом тай сів коло баби. Баба з трудом обернула ся від него. Чорт сів знов навперед баби. Взяв хвіст у руки та гладив ним бабу по лиці. Баба лиш кліпала очима затиснувши зуби.

Нараз вилетіла з печи хмара малих чортенят. Зависли над бабою як саранча над сонцем або як турма ворон над лісом. Впали потім на бабу. Залізали у вуха, у рот, сідали на голову. Баба боронила ся. Великим пальцем тикала до середного і хотіла так донести до чола, аби перехрестити ся. Але малі чортики сідали всіма на руку тай не допускали хрест на собі зробити. Старий щезник намахував, аби баба пуста не робила.

Баба довго змагала ся, але перехрестити ся не була годна. Врешті чорт обіймив бабу за шию тай зареготав ся, але так, що баба зірвала ся на коліна і впала лицем до вікна.

Відси летіли на бабу їздці. У зелених кабатах, з люльками в зубах,

на червоних конях. Вже наступали, вже бабі амінь!

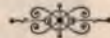
Замкнула очи. Земля у хаті розпукала ся, а баба в розколібину сточувала ся і падала у долину. Летіла все у спід та у спід. Десь у споді чорт ймив еї, завдав на себе тай почав летіти з нею як вітер. Баба рванула ся тай головою грянула до стола.

Кров потекла, баба схлипала тай умерла. Голову перехилила коло ніжки від стола і широкими, мертвими очима дивила ся з укуса на хату. Чорти перестали гарцювати, лишень мухи з роскошею лизали кров. Позакервавлювали собі крилця і щораз більше їх було у хаті червоних.

Сідали на чорні горшки під печю та на миски на миснику, що на них були змальовані їздиці у зелених кабатах з люльками у зубах. Всюди розносили бабину кров.

О С І Н Ъ.

Митро латав жоночі чоботи. Не латав, а зчиплював до купи. Гріх би було давати таке дранте до і шевця, тай за грейцірь скупо. А жінка боса, босїська, води внести до хати не було в чім. Тому Митро вже від ранку взяв ся до чобіт. Сидів коло лави протів вікна, обклав ся старим шкуратем, воскував нитки на дратву і бісив ся як нес.

„Бігме, кину в пічь, шпурну у вогонь тай збуду си! Шкіра здривіла, нитки не прімкнещ, бо прірве си — вікинь на гній тай плюнь тай вже!“

Приговорюючи до чобіт Митро

все таки з великою старанністю їх латав. Що провів нитку крізь шкіру, то все неспокійно оглядав, чи не прирвала ся. Через то робота йшла пияво і Митро сердив ся.

„Залізо не шкіра, тай зшуровує си, шо то говорити? Вже штири роки як куплені, бо штири вже цеї осени, та вже їм чьис. Але ще цу зиму мусі служити, хоть би там не-зна-ти-шо.“

І латав і бісив ся і сто разів хотів кидати у піч або на гній.

Митриха сиділа на припічку і латала дранки.

„Порозпадали си на січку. Колопеньок не посієш, бо траба їсти, полотенця не купиш, бо грейціря нема — прийде до такого, шо мемо голі ходити. Залатай в однім місци, то просіче си в другім. Якби ще не прав, то може би не так дерли си. Вже я їх і не перу як варт, але павутина все павутинов! Бог знає, як їх латати, з котрого боку брати си до них?“

З отакими гадками сиділа Митриха над купою дрантя. Мізерне єї лице пильно вдивлювало ся в подерті сорочки і було безрадне. Грубе, пороздиране полотно із затертими червоними вишивками подобало на одіж жовнярів з війни. А вона, як бідна, милосердна сестра, з сумом і резігнацією хоть чим тим хотіла допомогти нещасливим раненим.

„Та ще зиму якос переходимо, але літо, то вже Бог знає.“

І водила сивою ниткою довкола латок і думала над сірим житєм своїм.

На печи лежала Митрова мама. Дрібка жінки — завбільшки десятилітної дитини. Капляла, не переставала.

„Божечку, Божечку, найди мінї смерти, най я так гіренько не вальню си! Вже-м відай спокутувала усї гріхи, шо-м нагрішила... Дес умирают такі, шо лиш би їм бути, покидают добро і маєтки, а я як отот

твердий камінь, що го ніхто не годен роздавити. Боже, Боже, ба за що ні так тьижко карашь?”

І розпукала ся від кашлю.

Коло баби сиділи діти. Як баба синіла і заходила ся від кашлю, то вони всі дивили ся на бабу цікавими очима і все показували палцями на бабу та говорили: аді, аді, баба вже умирают. А як баба відкашляла ся, то все говорила до них: де, де, дїтоньки, моя смерть забула за мене.

Але Митрови вже остогидло борикати ся із здрівілими чобітьми. Шпурнув під лаву тай почав сварити ся.

„Коби-м вам на смерть лагодив, тоби ми лекше було. Анї вбути, анї вгорнути, анї нагодувати — таки нічо не мож настарчити. Ходїт-ко трохи босі, та може вас борше повіхаплює.“

Сїв коло стола.

„Та може би-с дала ми шо їсти, газдине моя. Таже знаеш, шо-м ще сегодни нічо у ротї не мав.“

Митриха встала з припїчка і подала ему барабулю. Була застрашена як вівця.

Митро лупив барабулю, мачав у сіль і гриз хлїб.

„Вже ти мене годуеш... Але я тебе так нагодую, шо здохнеш, так я тебе нагодую. Коби якого борщипку, або бевки, або дїдка рогатого, або шо... Тицьне тобі барабулю тай диви си! Я вже не годен ноги за собов волочити!“

„А шо-ж вона тобі, синку, зварит? Олію нема, муки нема, та шо вона тобі зварит?“

„Ваше, мамо, говорене скінчило си. Сидїт собі на печи та кашлайте. Маєтків від вас не посїв ем, волів і коров не забрав ем, тай сидїт собі тихонько. Або лїпше собі погадайте, чим я вас буду ховати? Чикаєте тої смерти як кани дощу, все „Божечку, Божечку, найди минї смерть“, а то все на мою голову...“

Баба хотіла заплакати, але закашляла ся.

„Бігме, оглухну“ — казав Митро.

„Мой, ти, шибнику, чого ти чіпаєш си гръдодок, хочеш горшки побити? Та коби-с вже зачепив си на віки...“

І почав бити хлопця.

Діти зверещали, баба не переставала кашляти.

„Та на цу хату птах би не сів“ — говорив Митро.

„Але чого ти до дітій прискіпав си, а вони шо вишні, шо чоботи здривіли?“

„Ти, суко, поналіплювала-с їх та поначинювала, та ще гавкаєш за ними. Я вас усіх поріжу...“

Підняв чобіт зпід лави і почав ним жінку бити. Врешті затагнув на себе кожушину тай виходив з хати.

„Аби я не діждав вертати си до геї хати“ — сказав вже на порозі.

„Йди, йди, слухай за Канаду;

гадаєш, шо я піду з дітьми дес на край сьвіта?...“ павздогінь сказала ему жінка.

* * *

Митриха топила в печи. Диму напхало ся повна хата і вона все втирала сльози. Дим очи виїдав.

Баба на печи стогнала.

„Коби то літо. Порозходили би си по роботі тай би не гризли си на купі. Сонечко би порозводило гет по полю. А так пекло у хаті. Боже, Боже, не тримай ні білше на сьвіті, бо видиш, шо нема як жити...“

Діти бігали по хаті. Але як хто здубонів у сїнях, то вони тїкали на піч д' бабі. Тогди тварі їх робили ся помучені і пригноблені. Все удавали спокійних, бо бояли ся, аби тато не бив. Але як до хати не входив тато, то вони знов злізали з печи, аби гирцювати по землі.

Так голуби спускають ся цілим
стадом на тік. А як мужик рипне хат-
ними дверми, то вони покидають зерно
і перепуджені злітають під небо.

ШКОДА.

А Д О Ж Ш

У Романихи заслабла корова. Лежала на соломі і сумно дивила ся великими, сивими очима. Ніздря дрожали, шкіра морщила ся — дрожала ціла у горячці. Пахло від неї слабостью і болем страшним але німим. В таких випадках найбільше жаль, чому худобина не може заговорити і поскаржити ся.

„То очи видьї, що вона не буде. Може би й поміг шо, якби то кров, а то хтос кинув оком на ню, бодай му повілзали, тай тепер нема ради. Здайте си на Бога — може вас потішит...“ Так казав Ілаш, що знав до худоби.

„Ой, Ілашку, видко, шо не буде, але як єї не буде, тай мене не траба. Я цілий свій вік змарнувала, аби коровки дочекати си. Від чоловіка лишила-м си, син умер у воську а я крїрвала та робила і нічь і день. Такі зимові ночи довгі, а я до днини прїду, аж ми пушки спухают, аж пісок у очах стає. Лиш один Бог знає, як я тот грейцірь гірко прїтала, заки напрїтала...“

„То, видите, бідному, то все так, а хотьби-с руки зробив по лікті, тай нічо з того не буде! Уже так є, тай шо діяти? Траба якос так жити...“

„Тай не знати, шо свої голові робити тай шо діяти тай хто би минї раду дав?“

„Ще кличте си на яку днинку, аби-сте службу наймили тай обїдец зробили. Або дайте си на відпуст Івана Сучавского; кажут, ню багато помагає.“

„Ой, вже я си покликала і на

днинку і на Зарваницьку матїрь Божу і кличу си на Івана Сучавского.“

„Може, кажу, Бог вам поможе, як здасте си на него. Най вам Бог даст як найліпше.“

І Ілаш пішов.

Романиха сїла коло корови і пильнувала єї, аби не згїбла. Давала єї, шо мала найліпше, але вона не хотїла нічо їсти. Лиш дивила ся на бабу і жалю єї завдавала.

„Маленька, маленька, шо тебе болить? Не лишій стару бабу без ижки молока. Потїш нї хоть трошки.“

І гладила корову по чолї і нопїд горло і голосила над нею.

„Де, де я годна стьигнути си на другу?! Анї пушок зложити, анї гли прїмкнути вже-м не годна; де минї на старїсть за корову дбати?“

Корова дрожала, а Романиха єї накрила своїм кожухом і чипїла над нею розгорнена на морозї. Сама дзвонила зубами, але не відступала.

„А може це за грїхи так мене

Бог карає? Бо нераз я через тебе, небого, нагрішила! Дес межі трошки підпасла, дес гарбузик урвала, дес пасиночок уломила. Але я ніколи нікому молока не жьилувала. Дес дитина занеможе, дес жінка у злогах, а я йду з горньитком тай несучу молочка. Тай сирця я роздавала людям до кулешки. Господи, не карай ні тьижко — бідну одову. Нічо вже чужого не порунтаю, лиш даруй ми корову!“

Отак до пізної ночі Романиха голосила над коровою. Кропила єї сьвяченою водою, але нічо не помагало. Вона розтягла ноги на цілу стаєнку і гонила боками, аж рикала. Баба гладила, обіймала, приговорювала, але таки нічо не могла вдіяти.

Місяць осьвічував стаєнку через двері і баба виділа кожний рух корови. Вона врешті підняла ся. Ледво держала ся на ногах. Розглядала ся по стаєнці, якби прощала ся з кожним кутом.

Потім упала на соломку і розтягла ся як струнва. Романиха приклякла коло неї і шурувала єї віхтем. Сама не знала, що з нею дїє ся. Потім корова зарикала голосно і почала бити ногами. Романисі зробило ся горячо, жовто в очах і закервалена впала. Корова біла ногами і роздирала бабу на кавалки.

Обі бороли ся зі смертею.

Людям, которые не знают, как
правильно обращаться с
оружием, не следует брать
его в руки. Это может
быть опасно для жизни.
Особенно это касается
детей, которые могут
использовать оружие
для игр. Это может
привести к трагическим
последствиям.

Оружие должно храниться
в недоступном для детей
месте. Это может быть
сейф или специальный
ящик. Не следует хранить
оружие в доме, если
там есть дети.

Если вы обнаружили
оружие, не трогайте его.
Сразу сообщите об этом
полиции. Не пытайтесь
использовать оружие
для каких-либо целей.

НОВИНА.

Ваше внимание привлекает
этикетка на бутылке
винограда. Это не просто
красивый рисунок, а
важная информация.
На ней вы можете узнать
о происхождении вина,
о его вкусовых качествах
и о том, как его лучше
хранить. Не забывайте
читать этикетку перед
покупкой.

Спасибо за внимание.

У селі стала ся новина, що Гриць Летючий утопив у ріці свою дівчинку. Він хотів утопити і старшу, але випросила ся. Відколи Грициха вмерла, то він бідував. Не міг собі дати ради з дітьми без жінки. Ніхто за него не хотів піти заміж, бо коби то лишень діти, але то ще й біда і нестатки. Мучив ся Гриць цілі два роки сам з дрібними дітьми. Ніхто за него не знав, як він живе, що діє, хіба найблизші сусіди. Уповідали вони, що Гриць цілу зиму майже не палив у хаті, а зимував разом з дівчатами на печі.

А тепер все село про него заго-

ворило. То прийшов він вечером до дому тай застав дівчата на печі.

„Дьидю, ми хочемо їсти“ — сказала старша Гандзуня.

„То їжте мене, а що-ж я дам вам їсти? Аді, є хліб, тай начинийте си!“

Тай дав їм кусень хліба, а вони, як щенята коло голої кістки, коло того хліба заходили ся.

„Начинила вас тай лишила на мою голову, бодай ї земля вікінула! А чума дес ходит, бодай голову зломила, а до вас не поверне. Цеї хати і чума збояла би си!“

Дівчата не слухали татової бесіди, бо таке було що днини і що години, і вони привикли. Їли хліб на печі і дивити ся на них було страшно і жаль. Бог знає, як ті дрібонькі кісточки держали ся вкупі? Лишень четверо чорних очий, що були живі і що мали вагу. Здавало ся, що ті очи важили би так як олово, а решта тіла, якби не очи, то полетіла би з вітром як піре. Тай тепер, як вони

їли сухий хліб, то здавало ся, що кістки в лиці потріскають.

Гриць глянув на них з лави і погадав: „мерці“ і напудив ся так, що аж его піт обсипав. Чогось ему так стало, як коли би ему хто тяжкий камінь поклав на груди. Дівчата глемедали хліб, а він припав до землі і молив ся, але щось его тягнуло все, глядіти на них і гадати: „мерці!“

Через кілька день Гриць бояв ся сидіти в хаті, все ходив по сусідах, а вони казали, що він дуже журился. Почорнів, а очи запали в середину так, що майже не дивили ся на сьвіт, лиш на той камінь, що давив груди.

Одного вечера прийшов Гриць до хати, зварив дїтем бараболі, посалив тай кинув на піч, аби їли. Як попоїли, то він сказав:

„Злізайте з печі, та підемо дес у гості.“

Дівчата злізли з печі, Гриць натягнув на них драночки, взяв меншу

Доцьку на руки а Гандзуню за руку тай вийшов з ними. Йшов довго лугами, та став на горі. У місячним сьвітлі розстелила ся на долині ріка як велика струя живого срібла. Гриць здрігнув ся, бо блискуча ріка заморозила его, а тот камінь на грудях став ще тяжший. Задихав ся і ледви міг нести маленьку Доцьку.

Спускали ся в долину до ріки. Гриць скреготав зубами, аж гомін лугом розходив ся, і чув на грудях довгий огневий пас, що его пік у серце і в голову. Над самою рікою не міг поволи йти, але побіг і лишив Гандзуню. Вона бігла за ним. Гриць борзенько взяв Доцьку і з усеї сили кинув у воду.

Їму стало лекше і він заговорив скоро.

„Скажу панам, що не було ніякої ради; анї їсти шо, анї в хатї затопити, анї віпрати, анї голову змити, анї ніц! Я си карі приймаю, бо-м завинив, тай на шибиницу!“

Коло него стояла Гандзуня і говорила так само скоро.

„Дьидику, не топїт мене, не топїт, не топїт!“

„Та як си просиш, то не буду, але тобі би лїпше, а минї однако пацїти, ци за одну, ци за дві. Будеш бїдити змалку, а потїм підеш у мамки жидам тай знов менї бїдити. Як собі хочеш.“

„Не топїт мене, не топїт!...“

„Нї, нї, не буду, але Доци вже лїпше буде як тобі. То вертай си до села, а я йду мелдувати си. Адї, оцев стежечков йди, гет, гет аж у гору, а там прийдеш до першої хати тай увїйди тай кажи, шо так і так, дьидя хотїли мене утошити, але я си віпрсила тай прийшла, аби-сте мене переночували. А завтра, кажи, може би ви мене де наймили до дитини бавити. Гай, їди, бо то нічь.“

І Гандзуня пішла.

„Гандзю, Гандзю, а на тобі бу-

чок, бо як ті пєс надїбає, тай роз-
дере, а з бучком май безпешнїйше.“

Гандзя взяла бучок і пішла лу-
гами.

Гриць заочував питани, аби пе-
рейти ріку, бо тудя була дорога до
міста. Вступив вже у воду по кістки
тай задеревів.

„Мнеоца і сина і сьвітого духа
амїнь. Очинаш їжи ес на-небесї і на
земли...“

Вернув ся і пішов до моста.

ПОРТРЕТ.

Як коли би голуб над его головою білі крила розхилив, як коли би зпоза білих крил сине небо прозирало.

Великий фотель тулив у собі старого пана. Голова его хитала ся як галузка від вітру — раз-по-раз без упину. Губи все щось жували. Руки дрожали — не хотіли нічого держати ся.

„Моци нема ні жадної... загіртку ніякого, студінь у кістках. Час вже, оїй ча-ас! Тіло землев пахне, до землі важит...“

Загасла люлька. Всі сили зібрав

до купи, аби наново запалити. Відхлювала ся як жива, виминала палці, тікала, якби дрочила ся. Розкинула поїл по всій одежи. Вже курила і успокоїла ся. Та цибух розіграв ся — все вимикав ся з губів.

Як осінній листок на рвучій воді.

Один фотель стояв твердо як молодий дужий птах, що тримав старого на крилах.

„Вічная память, Господи помилуй, тай ямка, тай гур, гур! Тай по веїм..“

Червоні промінї сонця вбігли через вікно як на ратунок, аби звязати всі сили старця до купи.

Портрет і фортепян зачервонили ся. Глянув на них і цілий заделькотів як у лихорадці. Фотель скрилів, ледви видержував.

„Далеко, далеко... Одна однісїнька... Вже не побачу, ой, ні. Коби хоть раз на минутку... Яка пещена була..“

Старече знесилене термосило ним,

як би конче хотїло викинути з фотелю, аби панувати безгранично.

Имив ся за поруче і не давав ся, як той, що топить ся, та филям не дає ся.

Дивив ся на чорний, довгий фортепян.

„Я, татку, буду на нїм грати, як з львом бавити ся. Доведу его до встеклости і люди будуть умирати зі страху. Зимний піт їм на чолі виступить. Або поглажу его по голові, і він ляже минї під ноги як вірний пес. А публиці, татку, буде здавати ся, що вона свого льва під ноги взяла..“

„А на конець заграю їм пісоньку. Буде їм здавати ся, що похожають по ріжнобарвих квітах і по шовковім зілю. Аж спотикати ся будуть. Тай будуть видіти, як дівчина рве барвінок, як злотивить его і сріблом посрібляє, і почують єї пісню. Така то буде пісня, що всі стануть добрі і веселі. Ой, татку, татку, як я буду грати, грати!“

„Отак казала, ая. Україна, на-
рід, Мікльошіч... Пещена була... Тай
далеко... Коби хоть на мінутку поба-
чити...“

Пробував знов люльку заналити.

Треба поправити :

на стор.	в рядку з гори	замість	має бути
5	—	Дуничці	Дунечці
8	3	підвів свіз	підвів си із
70	17	була ба	була би
71	3	мене доїш	мене не доїш
72	3	Спи біда	Оце біда
91	24	обаираю	обвирало

ЗМІСТ:

	Стор.
1. Сина книжечка	5
2. Виводили з села	13
3. Стратив ся	21
4. У корчмі	29
5. Лесева фамілія	38
6. Мамин синок	45
7. Майстер	55
8. Побожна	65
9. Батруся	73
10. Ангел	85
11. Сама саміська	93
12. Осінь	99
13. Шкода	109
14. Новина	117
15. Портрет	125